

УДК 021:022.3:316.7:] :027.022(477)"20"
DOI: 10.31866/2616-7654.13.2024.307112

КОНЦЕПЦІЯ «ТРЕТЬОГО МІСЦЯ» В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНОГО ПРОСТОРУ

*Антон Ніколайчук,
аспірант,
Київський національний університет
культури і мистецтв
(Київ, Україна)
e-mail: antiknik7@gmail.com
ORCID ID: 0009-0008-9439-4245*

Для цитування:

Ніколайчук, А. (2024). Концепція «третього місця» в контексті модернізації бібліотечного простору. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 13, 20-28. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.13.2024.307112>

Мета статті – розглянути концепцію «третього місця» в екстраполяції на бібліотечний простір і виявити особливості її реалізації в публічних бібліотеках України.

Методи дослідження. Застосовано аналітико-синтетичний, типологічний, системно-структурний та діалектичний методи, завдяки яким визначено особливості модернізації простору публічних бібліотек України в контексті парадигми «третього місця», виявлено сучасні форми та особливості культурно-дозвілєвої діяльності, що відповідають концепції «третього місця», а також прогнозно-аналітичний метод, метою застосування якого є окреслення перспективних напрямів модернізаційних тенденцій у просторі публічних бібліотек України з урахуванням сучасної соціокультурної ситуації.

Наукова новизна. Досліджено процес оновлення бібліотечного простору в контексті провідних тенденцій перших десятиліть ХХІ ст. Розглянуто концепцію «третього місця» в екстраполяції на бібліотечний простір. Проаналізовано інформаційно-комунікаційні запити сучасного суспільства як чинник трансформації традиційного бібліотечного простору. Виявлено особливості реалізації концепції «третього місця» в публічних бібліотеках України і з'ясовано тенденції культурно-дозвілєвої діяльності вітчизняних бібліотек початку третього десятиліття ХХІ ст. на прикладі Одеської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. С. Грушевського та Центральної районної бібліотеки ім. І. Франка (м. Київ). Окреслено перспективи подальшого розвитку дозвілєвих практик відповідно до позиціонування сучасної бібліотеки в тому числі і як місця проведення вільного часу користувачів.

Основні висновки. Однією з концепцій, що активно застосовується у процесі удосконалення та модернізації діяльності закладів культури загалом та бібліотек зокрема, є концепція «третього місця», відповідно до якої велика увага приділяється запитам та потребам відвідувачів. Таким чином, бібліотека позиціонується не лише як заклад, в якому відвідувач отримує необхідну йому інформацію, але і як унікальне місце зустрічі, в якому зрівнюються соціальні статуси. Поняття інноваційного бібліотечного простору в контексті парадигми «третього місця» включає як техніко-технологічні, так і програмні засоби бібліотечної діяльності, що спрямовані передусім на задоволення соціокомунікативних, культурно-дозвілєвих та інформаційних потреб відвідувачів. Представлені в Україні станом на початок 2020-х рр. інноваційні бібліотеки нового типу, що діють відповідно до концепції «третього місця», можна досить умовно поділити на кілька форматів: бібліотека-коворкінг, бібліотека-кафе, бібліотека-клуб, бібліотека-музей, бібліохаб та ін. Для них характерні локальність, доступність та відкритість для всіх верств населення, комфортна атмосфера, що сприяє невимушеній взаємодії, надання можливості проведення культур-

но-дозвіллевой діяльності, різноманітних розваг. В умовах зниження попиту на традиційні бібліотечні послуги, що зумовлено автоматизацією та цифровізацією бібліотечного обслуговування, українські бібліотеки активно впроваджують у діяльність різноманітні культурно-дозвіллеві практики, розширюючи таким чином власні функції.

Ключові слова: публічна бібліотека; бібліотечний простір; «третє місце»; цифровізація; модернізація; культурно-дозвіллеві практики.

ВСТУП

На сучасному етапі бібліотеки України успішно інтегрують ресурси та послуги в цифрове середовище, доступне поза межами реального бібліотечного простору. За умови, коли користувачі вже не мають потреби у безпосередньому відвідуванні закладу, щоб скористуватися необхідними послугами і ресурсами, актуалізується питання щодо ролі бібліотечного простору, який поступово все більше набуває ознак універсального простору для спільного навчання, соціальної взаємодії, реалізації культурно-дозвіллевих практик та ін. Актуальність теми пов'язана з важливістю осмислення концепції «третього місця» у контексті модернізації сучасних публічних бібліотек України.

Окрім того, важливим проявом актуальності заявленої теми є значення розгляду процесу формування бібліотеки як інноваційного соціокультурного центру в умовах викликів сьогодення.

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ

Проблематиці модернізації бібліотек України присвячено широкий масив наукових досліджень та публікацій (М. Апшай, О. Воскобойнікової-Гузевої, І. Давидової та О. Мар'їної, Т. Долбенко, О. Клименко, О. Макарової, Т. Новальської, Г. Салати та ін.), проте здебільшого вони спрямовані на вирішення питань, пов'язаних із техніко-технологічними трансформаціями, формуванням фондів, цифровізацією бібліотечної діяльності та ін. Значний інтерес сьогодні викликає і тенденція оновлення бібліотечного простору – різноманітні аспекти висвітлено у наукових працях К. Бережної (2018), О. Гранкіної (б.д.), С. Головахи (2016), І. Киричок (2018), Н. Пасмор (Пасмор & Зарвирог, 2018) та ін. Узагальнення провідного європейського досвіду та перших практичних здобутків зі створення інноваційних форматів бібліотек України, безумовно, відіграє важливу роль для теоретичної бази вітчизняного бібліотекознавства та стає основою для подальшого розроблення означеної проблематики. Проте варто зазначити, що багато аспектів ще залишаються поза увагою науковців, зокрема – модернізація бібліотечного простору в контексті концепції «третього місця».

Мета статті – розглянути концепцію «третього місця» в екстраполяції на бібліотечний простір і виявити особливості її реалізації в публічних бібліотеках України.

МЕТОДИ ТА МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Застосовано аналітико-синтетичний, типологічний, системно-структурний та діалектичний методи, завдяки яким визначено особливості модернізації простору публічних бібліотек України в контексті парадигми «третього місця», виявлено сучасні форми та особливості культурно-дозвіллевой діяльності, що відповідають

концепції «третього місця», а також прогнозно-аналітичний метод, метою застосування якого є окреслення перспективних напрямів модернізаційних тенденцій у просторі публічних бібліотек України з урахуванням сучасної соціокультурної ситуації.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У контексті модернізації бібліотек України на сучасному етапі важливе місце посідає концепція «третього місця». Цей термін вперше був використаний у праці «The Great Good Place» (1989 р.) соціолога Р. Ольденбурга (Oldenburg, 1999). Дослідник називає «першим місцем» дім і людей, з якими людина живе. «Друге місце» – це робоче місце, де людина фактично може проводити більшу частину свого життя. Таким чином, «третє місце» є «якорями» життя спільноти та сприяють ширшій, більш творчій взаємодії (Myers, 2012, с. 37), місцем, де «індивід відпочиває або проводить певний час у спілкуванні або неформальній співпраці із громадою, де людина зустрічає знайомих або ж заводить нові знайомства» (Творонович & Кащенко 2021, с. 287).

Запропоновану Р. Ольденбургом теорію розвинули у працях інші сучасні закордонні вчені. Так, наприклад, на думку Л. Джеффреса та ін. (Jeffres et al., 2009), одним із критеріїв «третього місця» є те, що воно «пропонує полегшення стресу від повсякденних потреб як вдома, так і на роботі. Воно створює відчуття інклюзивності та причетності, пов'язане з участю у громадській діяльності групи без жорсткості політики чи ексклюзивності членства у клубі чи організації» (Jeffres et al., 2009). Узагальнюючи представлені у науковому вимірі дослідження «третього місця», можна констатувати, що зазвичай до них відносять: громадські центри, такі як YM/WCA; центри для людей старшого віку; торгові центри, кав'ярні та перукарні; релігійні місця; школи; парки, місцеві вечірки (відпочинок на свіжому повітрі); різні ЗМІ, такі як Всесвітнє павутиння та газети (Jeffres et al., 2009).

Р. Ольденбург (Oldenburg, 1997) наголошує на тому, що хоча багато «третіх місць», наприклад, таких як громадські парки, безкоштовні, вони зазвичай є комерційними закладами. Однак дослідник підкреслює, що мережеві заклади, керовані великими корпораціями, є «менш витривалим» «третім місцем», ніж місцеві незалежні заклади, оскільки вони перенаправляють (грошовий) потік від місцевої громади до віддалених власників (Oldenburg, 1997, с. 8).

Концепція «третього місця» була підхоплена різними малими підприємствами, зокрема як назва для місцевих кав'ярень (наприклад, кілька офісних приміщень для коворкінгу взяли цю концепцію за основу свого дизайну інтер'єру), а сам термін зазвичай використовується в науковій літературі в контексті розвитку бізнесу та громадського простору. Варіанти концепції включають «спільноту кав'ярні» та «спільноту вітальні», термін, який був прийнятий кількома організаціями для опису моделі кооперативного «третього місця», яка включає комерційні чи некомерційні функції з акцентом на надання вільного простору для соціальної взаємодії. Звичайний магазин чи паб, а іноді книгарня є традиційними варіантами концепції за умови, що в таких випадках наголошується на очікуванні комунікації, і клієнтам пропонується залишитися та проводити час у просторі закладу, незважаючи на те, чи вони щось купують або замовляють тощо. Інститути, які традиційно виконували деякі функції «третього місця», включали спільні місця для дозвілля, такі як боулінг або аркада, конференц-зали, будиночки або соціаль-

ні клуби, коли і якщо приміщення були доступні для випадкового використання (Rosenbaum, 2006, с. 64).

М. Зубар (2020) наголошує на трансформації концепції «третього місця»: «Якщо Ольденбург від самого початку описував місця, які не мали великого культурного значення, визначаючи “третє місце” як місце для спілкування, яким може бути навіть перукарня або звичайний сільський магазин, то представники культурних індустрій задумалися, чому “третім місцем” не може бути бібліотека або музей, доброзичливий і відкритий для відвідувачів» (с. 146). Отже, «третє місце» – це трансформаційні лімінальні простори з кількома перетинами, де знання та дискурси зливаються і виникають зі змішування розуміння та досвіду окремих людей.

У перші десятиліття XXI ст. бібліотека дедалі більше підкреслює свій соціальний характер, перетворюючись на центр інформації та культурного оновлення, простір для зустрічей і обміну ідеями, приємну зону відпочинку. Оцифрування інформації та її створення в мережі, активна співпраця між бібліотеками, налаштування (також у розробленні каталогів) відповідно до потреб користувачів, доступність для всіх користувачів та економічна стійкість тепер є незамінними цінностями для існування бібліотек. Гнучкість, адаптивність і гібридизація функцій повинні бути додані до цих компонентів як нові диктати в проєктуванні та використанні (фізичних і віртуальних) бібліотечних просторів, не зарезервованих виключно для поодинокого опрацювання інформації, а піднесених до ролі контактних зон сучасної культури.

Таким чином, в епоху глобального мультикультуралізму бібліотека представляє важливе соціокультурне перехрестя, де ідентичність та різноманітність можуть зустрітися одна з одною та створити нові екзистенціальні перспективи, таким чином піднімаючись до статусу привілейованого простору сучасної транснаціональної соціальності (Priers, 2001). Тут цінність культури, що розуміється як присвоєння знань, зазвичай отриманих індивідуально, поширюється на цінність культури як колективного зростання в тій гіпотезі безперервної освіти, яка протягом тривалого часу характеризувала існування кожного. Таким чином, освітній аспект стає фундаментальним у мінливих соціальних контекстах, а бібліотека бере на себе роль партнера у навчанні в ініціативах, що просуються в мультикультурній сфері. Його актуальність в епоху Всесвітнього павутиння (www) виявляється у підтвердженні як можливості і місця для побудови ідентичності та мультикультурної спадщини: це може бути фактором соціальної інтеграції, а також вузлом обміну ширшою культурною мережею.

Станом на початок 2020-х рр. в Україні активно створюються інноваційні бібліотеки нового типу, діяльність яких відповідає концепції «третього місця». До них належать бібліотека-коворкінг, бібліотека-кафе, бібліотека-клуб, бібліотека-музей, бібліохаб та ін., а серед основних характеристик можна назвати локальність, доступність та відкритість для всіх верств населення, комфортну атмосферу, що сприяє невимушеній взаємодії, надання можливості проведення культурно-дозвілєвої діяльності, різноманітних розваг.

Порівнюючи з іншими громадськими місцями, які характеризуються насамперед великою кількістю людей, бібліотеки пропонують безсумнівний якісний надлишок: це тихе та затишне середовище, вони спільно із музеями представляють культурне місце *par excellence* і вони все більше є носіями культурного обміну. Оскільки

бібліотеки є зосередженням інтелектуальних і соціальних цінностей, вони позиціонуються зокрема як творчі фабрики досконалості: наприклад, у багатьох інноваційних бібліотечних просторах пропонуються інструменти (3D-принтери чи інші технології) для розвитку креативних ідей відвідувачів. Проте передусім вони постають як багатоцільові спільноти, що організують заходи і програми, щоб залучити якомога більше людей до освіти, спільної творчості та співпраці.

Одним із прикладів сучасного простору комунікації, додаткової освіти та інтелектуального дозвілля в Україні є Одеська обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. С. Грушевського (Забіянов & Антонюк, 2023). Після проведеного ремонту і переобладнання приміщення у 2016 р. бібліотека однією з перших в Україні пропонує своїм користувачам формат коворкінг-простору – унікального предметно-просторового середовища для поціновувачів книжок із безкоштовним доступом до інтернету (Wi-Fi), кімнатами для проведення майстер-класів, зручними місцями, призначеними та обладнаними для роботи з ноутбуком, невеличкою кафе-зоною та ін. Великою мірою створений бібліотечний простір відповідає концепції «третього місця», розробленої американським соціологом та урбаністом Р. Ольденбургом у 70–80-ті рр. ХХ ст. – багато функціонального громадського простору, в якому користувач бібліотеки отримує можливості для інтелектуальної та культурної комунікації, творчості, саморозвитку і самовираження. На першому поверсі бібліотеки розміщено відділ соціокультурної діяльності, працівниками якого проводяться такі культурно-дозвіллові практики, як лекції, презентації книжок, мистецькі вернісажі, тренінги на посилення ефективності комунікації, відкриті читання п'єс, творчі зустрічі (Одеська обласна універсальна наукова бібліотека імені М. С. Грушевського, б.д.).

У рамках концепції Одеської ОУНБ ім. М. С. Грушевського як відкритого і доступного для всіх безкоштовного центру «інформації, освіти, науки, самореалізації, дозвілля, приміщення для спільної роботи і творчості», реабілітаційного центру «для зняття напруження та психологічної допомоги постраждалим внаслідок війни» (Забіянов & Антонюк, 2023, с. 38) у закладі діє бібліотечний театр «Театральна вітальня» – «добровільне творче об'єднання всередині бібліотечного колективу із залученням читачів різних вікових категорій та професійних акторів провідних театрів Одеси» (Забіянов & Антонюк, 2023, с. 38).

У Києві однією з перших до розширення та оновлення культурно-дозвіллових практик звернулася Центральна районна бібліотека ім. І. Франка (Централізована бібліотечна система Подільського району міста Києва, б.д.). На сучасному етапі план заходів роботи бібліотеки передбачає проведення занять у школі комп'ютерної грамотності «Від простого до складного», психологічного тренінгу «Ритми відновлення: залишаємо стрес та тривогу» (в рамках програми клубу «Гармонія»), інформаційних відеоцікавинок «Майстри неймовірних напоїв», засідання розмовного клубу української мови «РозМова» – «Професійна лексика» та ін. Отже, можна зробити висновок, що в діяльності сучасних бібліотек дозвіллові практики тісно переплітаються із просвітницькою діяльністю.

Ефективним інструментарієм культурно-дозвіллової діяльності в сучасному бібліотечному просторі, що великою мірою сприяє впровадженню інноваційних культурних трендів та приверненню нових користувачів, є комплексне застосування різноманітних форматів, використання максимально зручного для відвіду-

вачів режиму роботи, концепція інклюзивності, залучення партнерів, активізація соціальної реклами в нових медіа (насамперед у соціальних мережах).

Практична діяльність Одеської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. С. Грушевського та Центральної районної бібліотеки ім. І. Франка (м. Київ) засвідчує поєднання різноманітних видів та форм культурно-дозвілєвої діяльності, варіативність яких спрямована на задоволення потреб усіх категорій користувачів (діти, молодь, люди похилого віку та ін.), долучення до історико-культурного спадку, збереження традиційних цінностей українського народу, підтримку національної ідентичності та соціокультурної самобутності. Можемо припустити, що подальший розвиток культурно-дозвілєвої діяльності в бібліотеках України буде пов'язаний з еволюцією концепції «третього місця» та оновленням форматів відповідно до тенденцій цифрового суспільства.

ВИСНОВКИ

Однією з концепцій, що активно застосовується у процесі удосконалення та модернізації діяльності закладів культури загалом та бібліотек зокрема, є концепція «третього місця», відповідно до якої велика увага приділяється запитам і потребам відвідувачів. Таким чином бібліотека позиціонується не лише як заклад, в якому відвідувач отримує необхідну йому інформацію, але і як унікальне місце зустрічі, в якому зрівнюються соціальні статуси. Поняття інноваційного бібліотечного простору в контексті парадигми «третього місця» включає як техніко-технологічні, так і програмні засоби бібліотечної діяльності, що спрямовані передусім на задоволення соціокомунікативних, культурно-дозвілєвих та інформаційних потреб відвідувачів. Представлені в Україні станом на початок 2020-х рр. інноваційні бібліотеки нового типу, що діють відповідно до концепції «третього місця», можна досить умовно поділити на кілька форматів: бібліотека-коворкінг, бібліотека-кафе, бібліотека-клуб, бібліотека-музей, бібліохаб та ін. Їх основними характеристиками є локальність, доступність та відкритість для всіх верств населення, комфортна атмосфера, що сприяє невимушеній взаємодії, надання можливості проведення культурно-дозвілєвої діяльності, різноманітних розваг. В умовах зниження попиту на традиційні бібліотечні послуги, що зумовлено автоматизацією та цифровізацією бібліотечного обслуговування, українські бібліотеки активно впроваджують у діяльність різноманітні культурно-дозвілєві практики, розширюючи таким чином власні функції.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Бережна, К. С. (2018). *Публічні бібліотеки України: вектори модернізації в інформаційному суспільстві* [Дисертація кандидата наук із соціальних комунікацій, Харківська державна академія культури]. http://eprints.kname.edu.ua/50308/1/dis_Berezhna.pdf
- Головаха, С. (2016). Коворкінг у бібліотеках як експеримент в умовах кризи. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*, 44, 215–222.
- Гранкіна, О. (б.д.). *Оціум-бібліотека. Мережа публічних просторів*. Best Urban Social Startup. Взято 5 квітня 2024 з <http://promisto.socialboost.com.ua/ideas/view/589>
- Забіянов, Є., & Антонюк, Д. (2023). Психологічна підтримка в бібліотеці під час війни. В О. П. Спасскова, І. В. Панченко, & О. А. Максим (Упоряд.), *Бібліотека у сучасному інфор-*

- маційному просторі: проблеми та перспективи (до 100-річчя бібліотеки Університету Ушинського) [Матеріали конференції] (с. 37–41). Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/16726/1/Zabianov.pdf>
- Зубар, М. (2020). Роль сучасного музею у процесі формування соціального капіталу. *Етнічна історія народів Європи*, 62, 144–149. <https://doi.org/10.17721/2518-1270.2020.62.15>
- Киричок, І. (2018, 22–29 жовтня). Коворкінг в університетській бібліотеці: локація для співпраці. В І. В. Киричок, Т. Б. Павленко, & Н. Д. Гаєва (Ред.), *Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі* [Матеріали конференції] (с. 32–36). Харківський національний медичний університет. <https://bit.ly/4az4aWZ>
- Одеська обласна універсальна наукова бібліотека імені М. С. Грушевського. (б.д.). *Події*. Взято 5 квітня 2024 з <https://biblioteka.od.ua/#1462947727106-480bc907-2729>
- Пасмор, Н. П., & Зарвирог, І. П. (2018, 15 червня). Інноваційний workspace й архітектурно-ландшафтні локації у бібліотеках як вільні майданчики для генерації освітньо-наукових ідей. В *Модель бібліотеки XXI століття* [Матеріали конференції]. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14829/4/Pasmor_Zarvirog.pdf
- Творонович, І., & Кашенко, О. (2021, 22 квітня). Дизайн-проекування коворкінгів. В *Актуальні проблеми сучасного дизайну* [Матеріали конференції] (Т. 2, с. 286–289). Київський національний університет технологій та дизайну. https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/18168/1/APSD2021_V2_P286-289.pdf
- Централізована бібліотечна система Подільського району міста Києва. (б.д.). *Центральна районна бібліотека імені Івана Франка*. Взято 5 квітня 2024 з <https://cbspodil.org.ua/biblioteku-tsbs/publichni/ivana-franka/>
- Jeffres, L. W., Bracken, C. C., Jian, G., & Casey, M. F. (2009). The impact of third places on community quality of life. *Applied Research in Quality of Life*, 4, 333–345. <https://doi.org/10.1007/s11482-009-9084-8>
- Myers, P. (2012). *Going home: Essays, articles, and stories in honour of the Andersons*. Lulu.com.
- Oldenburg, R. (1997). Our vanishing «Third places». *Planning Commissioners Journal*, 25, 6–10. <https://plannersweb.com/wp-content/uploads/1997/01/184.pdf>
- Oldenburg, R. (1999). *Great good place: cafés, coffee shops, bookstores, bars, hair salons and other hangouts at the heart of a community* (3rd ed.). Marlowe & Company.
- Priers, L. (Ed.). (2001). *New transnational social spaces. International migration and transnational companies in the early twenty-first century*. Routledge.
- Rosenbaum, M. S. (2006). Exploring the social supportive role of third places in consumers' lives. *Journal of Service Research*, 9(1), 59–72. <https://doi.org/10.1177/1094670506289530>

REFERENCES

- Berezhna, K. S. (2018). *Publichni biblioteki Ukrainy: vektory modernizatsii v informatsiinomu suspilstvi* [Public libraries of Ukraine: modernization vectors in information society] [PhD Dissertation, Kharkiv State Academy of Culture]. http://eprints.kname.edu.ua/50308/1/dis_Berezhna.pdf [in Ukrainian].
- Centralized Library System of Podil District of Kyiv. (n.d.). *Tsentralna raionna biblioteka imeni Ivana Franka* [Ivan Franko Central District Library]. Retrieved April 5, 2024, from <https://cbspodil.org.ua/biblioteku-tsbs/publichni/ivana-franka/> [in Ukrainian].
- Holovakha, S. (2016). Kovorkin u bibliotekakh yak eksperyment v umovakh kryzy [Co-working in libraries as experiment in crisis]. *Academic Papers of Vernadsky National Library of Ukraine*, 44, 215–222 [in Ukrainian].

- Hrankina, O. (n.d.). *Otsium-biblioteka. Merezha publichnykh prostoriv* [Otsium-library. Network of public spaces]. Best Urban Social Startup. Retrieved April 5, 2024, from <http://promisto.socialboost.com.ua/ideas/view/589> [in Ukrainian].
- Jeffres, L. W., Bracken, C. C., Jian, G., & Casey, M. F. (2009). The impact of third places on community quality of life. *Applied Research in Quality of Life*, 4, 333–345. <https://doi.org/10.1007/s11482-009-9084-8> [in English].
- Kyrychok, I. (2018, October 22–29). Kovorkinh v universytetskii bibliotetsi: lokatsiia dlia spivpratsi [Coworking space in the university library: location of cooperation]. In I. V. Kyrychok, T. B. Pavlenko, & N. D. Haieva (Eds.), *Biblioteky i suspilstvo: rukh u chasi ta prostori* [Libraries and society: movement in time and space] [Conference proceedings] (pp. 32–36). Kharkiv National Medical University. <https://bit.ly/4az4aWZ> [in Ukrainian].
- Myers, P. (2012). *Going home: Essays, articles, and stories in honour of the Andersons*. Lulu.com [in English].
- Odeska oblasna universalna naukova biblioteka imeni M. S. Hrushevskoho. (n.d.). *Podii* [Events]. Retrieved April 5, 2024, from <https://biblioteka.od.ua/#1462947727106-480bc907-2729> [in Ukrainian].
- Oldenburg, R. (1997). Our vanishing "Third places". *Planning Commissioners Journal*, 25, 6–10. <https://plannersweb.com/wp-content/uploads/1997/01/184.pdf> [in English].
- Oldenburg, R. (1999). *Great good place: cafés, coffee shops, bookstores, bars, hair salons and other hangouts at the heart of a community* (3rd ed.). Marlowe & Company [in English].
- Pasmor, N. P., & Zarvyroh, I. P. (2018, June 15). Innovatsiinyi workspace y arkhitekturno-landshaftni lokatsii u bibliotekakh yak vilni maidanchyky dlia heneratsii osvithno-naukovykh idei [Innovative workspace and architectural-landscape locations in libraries as free forms for generation of educational and scientific ideas]. In *Model biblioteky XXI stolittia* [Library model of the 21st century] [Conference proceedings]. Yaroslav Mudryi National Law University. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14829/4/Pasmor_Zarviroh.pdf [in Ukrainian].
- Priers, L. (Ed.). (2001). *New transnational social spaces. International migration and transnational companies in the early twenty-first century*. Routledge [in English].
- Rosenbaum, M. S. (2006). Exploring the social supportive role of third places in consumers' lives. *Journal of Service Research*, 9(1), 59–72. <https://doi.org/10.1177/1094670506289530> [in English].
- Tvoronovych, I., & Kashchenko, O. (2021, April 22). Dyzain-proiektuvannia kovorkinhiv [Desing of coworking]. In *Aktualni problemy suchasnoho dyzainu* [Actual problems of modern design] [Conference proceedings] (Vol. 2, pp. 286–289). Kyiv National University of Technologies and Design. https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/18168/1/APSD2021_V2_P286-289.pdf [in Ukrainian].
- Zabiianov, Ye., & Antoniuk, D. (2023). Psykholohichna pidtrymka v bibliotetsi pid chas viiny [Psychological support in the library during the war]. In O. P. Spasskova, I. V. Panchenko, & O. A. Maksym (Comps.), *Biblioteka u suchasnomu informatsiinomu prostori: problemy ta perspektyvy (do 100-richchia biblioteky Universytetu Ushynskoho)* [The library in the modern information space: problems and prospects (for the 100th anniversary of the Ushynsky University library)] [Conference proceedings] (pp. 37–41). The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University Named after K. D. Ushynsky". <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/16726/1/Zabianov.pdf> [in Ukrainian].
- Zubar, M. (2020). Rol suchasnoho muzeiu u protsesi formuvannia sotsialnoho kapitalu [The role of the modern museum in the process of forming social capital]. *Ethnic History of European Nations*, 62, 144–149. <https://doi.org/10.17721/2518-1270.2020.62.15> [in Ukrainian].

UDC 021:022.3:316.7:] :027.022(477)"20"

Anton Nikolaychuk,
PhD Student,
Kyiv National University of Culture and Arts
(Kyiv, Ukraine)
e-mail: antiknik7@gmail.com
ORCID ID: 0009-0008-9439-4245

THE CONCEPT OF “THE THIRD PLACE” IN THE CONTEXT OF MODERNISING THE LIBRARY SPACE

The aim of the article is to study the concept of “the third place” in extrapolation to the library space, and to identify peculiarities of its implementation in public libraries of Ukraine.

Research methods. An analytical-synthetic, typological, systemic-structural and dialectical methods are applied, due to which the features of modernising the space of Ukrainian public libraries in the context of “the third place” paradigm are determined, modern forms and peculiarities of cultural and leisure activities corresponding to “the third place” concept are revealed, as well as a prognostic and analytical method is used, the purpose of which is to outline prospective directions of modernisation tendencies in the space of public libraries of Ukraine, taking into account the current socio-cultural situation.

Scientific novelty. The process of updating the library space is studied in the context of the leading tendencies of the first decades of the 21st century. The concept of “the third place” in extrapolation to the library space is researched. The information and communication requests of modern society are analysed as a factor of transforming the traditional library space. The peculiarities of implementing the concept of “the third place” in public libraries of Ukraine are identified, as well as the trends of cultural and leisure activities of domestic libraries at the beginning of the third decade of the 21st century are clarified on the example of Odesa Regional Universal Scientific Library named after M. S. Hrushevskyi, and the Central District Library named after I. Franko (Kyiv). The prospects for the further development of leisure practices are outlined according to the positioning of the modern library, including as a place for users’ spare time.

Main conclusions. One of the concepts that is actively used in the process of improving and modernising the activities of cultural institutions in general and libraries in particular is the concept of “the third place”, according to which much attention is paid to the visitors’ requests and needs. In this way, the library is positioned not only as an institution where the visitor gets the information he needs, but also as a unique meeting place where social statuses are equalised. The concept of innovative library space in the context of “the third place” paradigm includes both technical and technological, and software tools of library activity, which are primarily aimed at meeting the socio-communicative, cultural-leisure and informational needs of its visitors. Innovative libraries of the new type presented in Ukraine at the beginning of the 2020s, operating according to the concept of “the third place”, can be roughly divided into several formats: co-working library, library-cafe, library-club, library-museum, bibliohub, etc. Their main characteristics are locality, accessibility and openness for all segments of the population, comfortable atmosphere that promotes relaxed interaction, providing opportunities for cultural and leisure activities, and a variety of entertainment. In conditions of decrease in the demand for traditional library services caused by automation and digitisation of library services, Ukrainian libraries actively introduce various cultural and leisure practices into their activity, thereby expand their own functions.

Keywords: public library; library space; “the third place”; digitisation; modernisation; cultural and leisure practices.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2024 р.